

แนวทางการพัฒนาระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา โรงงานสหกรณ์โคนมเชียงใหม่

กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม

แนวทางการพัฒนาระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา โรงงานสหกรณ์โคนมเชียงใหม่

นายสุทธิ ตันติพิสิฐกุล วิศวกรชำนาญการพิเศษ

กรมโรงงานอุตสาหกรรม

1. บทนำ

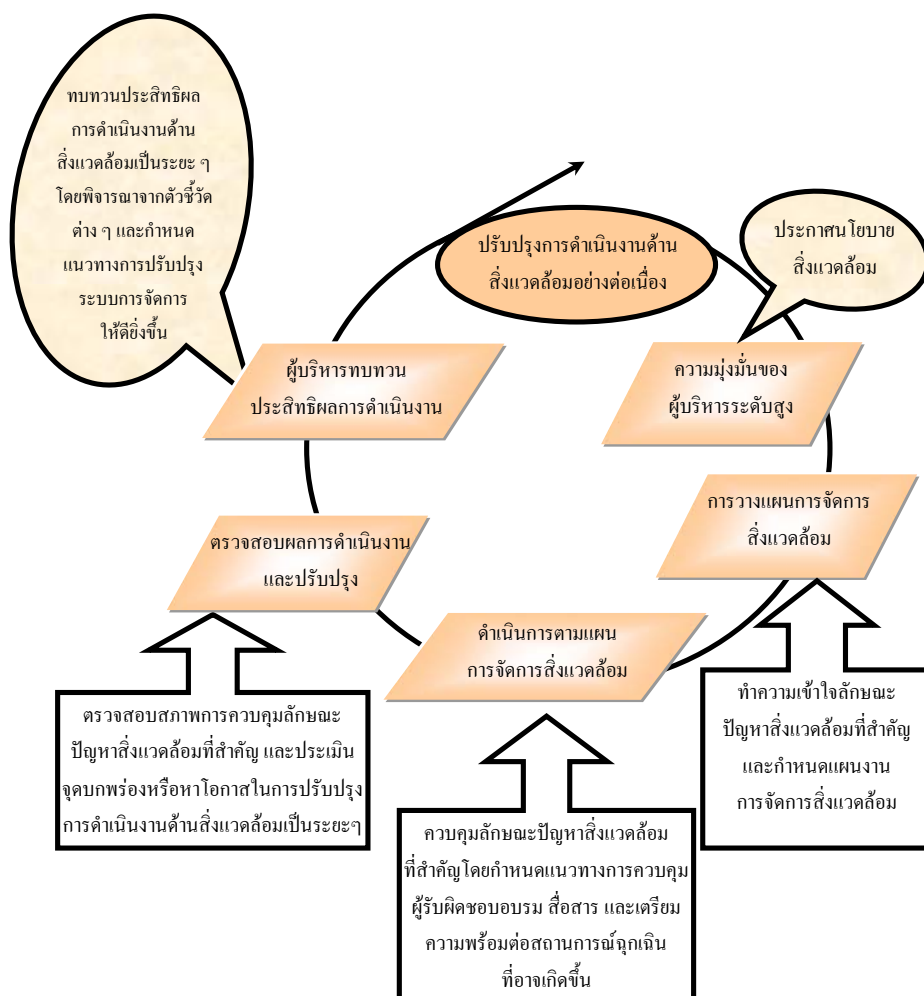
กรมโรงงานอุตสาหกรรม ได้ส่งเสริมการพัฒนาระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม (Environmental Management System, EMS) สำหรับโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ลุ่มน้ำหลักตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 เป็นต้นมา เพื่อให้สอดคล้องกับแผนการบริหารจัดการและพัฒนาลุ่มน้ำแบบบูรณาการร่วมกับหน่วยงานต่างๆ โดยดำเนินการในพื้นที่ลุ่มน้ำหลักที่มีปัญหามลพิษเป็นลำดับต้น และมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมให้โรงงานอุตสาหกรรมประยุกต์ใช้ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ลดมลพิษที่แหล่งกำเนิด และสามารถเพิ่มศักยภาพการผลิตพร้อมการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นรูปธรรม และเป็นไปตามหลักเกณฑ์การจัดการสิ่งแวดล้อมของกรมโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งจะมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากกระบวนการวางแผน วิเคราะห์กิจกรรม และสาเหตุที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีแนวทางที่ชัดเจนในการควบคุม ป้องกัน และนำแผนไปปฏิบัติ รวมทั้งมีการตรวจสอบแก้ไข และการทบทวน โดยผู้บริหารของโรงงาน เพื่อให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขปัญหามลพิษให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ในการศึกษานี้ ผู้เขียนจึงมุ่งเน้นเรื่องการดำเนินการพัฒนาระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ลุ่มน้ำหลัก คือ พื้นที่ลุ่มน้ำปิง วัง ยม น่าน และพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งยังคงมีปัญหามลพิษอยู่ และเป็นพื้นที่ต้นน้ำที่สำคัญของประเทศไทย จนเกิดเป็นผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม โดยใช้กรณีศึกษา โรงงานสหกรณ์โคนมเชียงใหม่

2. วัตถุประสงค์ของโครงการ

- 1) เพื่อพัฒนาโรงงานอุตสาหกรรม ให้มีการบริหารจัดการดำเนินธุรกิจควบคู่กับสิ่งแวดล้อมให้เป็นระบบในทิศทางเดียวกัน และเพื่อเป็นพื้นฐานให้โรงงานอุตสาหกรรม เตรียมความพร้อมที่จะเข้าสู่การรับรองระบบตามมาตรฐานสากล
- 2) เพื่อให้โรงงานอุตสาหกรรมมีแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนมากขึ้น ด้วยการสร้างสมดุลระหว่างความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและการอนุรักษ์ปกป้องรักษาระบบนิเวศไปพร้อมกัน
- 3) เพื่อให้โรงงานอุตสาหกรรมนำระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ สามารถปฏิบัติตามกฎหมายและข้อกำหนดต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง จัดซื้อเรื่องเรียนต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากชุมชนในบริเวณรอบข้าง
- 4) เพื่อให้โรงงานอุตสาหกรรมปรับเปลี่ยนวิธีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด อันได้แก่ วัตถุดิบ น้ำ และพลังงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลดปริมาณการใช้น้ำ รวมถึงการลดปริมาณและความสกปรกของน้ำทิ้งที่ปล่อยลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ
- 5) เพื่อพัฒนาความสามารถและเสริมสร้างจิตสำนึกให้พนักงานและผู้ประกอบกิจการโรงงานมีส่วนร่วมรักษาสภาพแวดล้อมเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของพนักงานและเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับโรงงาน

3. แนวคิดด้านการประเมินผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม

รูปที่ 1 ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมสำหรับโรงงานอุตสาหกรรม

กระบวนการหลักของระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม (รวมถึงมาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001) มีพื้นฐานมาจากวงจร “Plan-Do-Check-Act” ซึ่งเป็นกิจกรรมพื้นฐานในการพัฒนาประสิทธิภาพและคุณภาพของการดำเนินงาน โดยองค์ประกอบหลักที่สำคัญเพื่อให้การดำเนินงานในการจัดทำและดำเนินการตามระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมให้สำเร็จไปได้ด้วยดีมี 5 ขั้นตอนหลัก ดังต่อไปนี้ (แสดงดังรูปที่ 1)

1. ความมุ่งมั่นของผู้บริหารระดับสูง หน้าที่ที่สำคัญของผู้บริหารในระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม คือ การประยุกต์ใช้แนวคิดของการบริหารที่มีอยู่เดิมให้เข้ากับการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม และการจัดหาทรัพยากรที่จำเป็นต่อการจัดทำระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม และควรสื่อสารให้พนักงานทุกระดับรับทราบถึงเจตนารมณ์ที่ชัดเจน

2. การวางแผนการจัดการสิ่งแวดล้อม วางแผนโดยทำความเข้าใจลักษณะปัญหาสิ่งแวดล้อมและผลกระทบที่สำคัญจากกิจกรรมต่างๆ เพื่อนำไปสู่การกำหนดแผนงานที่ชัดเจนสำหรับการปรับปรุงให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย แผนการจัดการสิ่งแวดล้อมนี้เน้นที่การลดมลพิษและการดำเนินงานที่สอดคล้องตามความต้องการในกฎหมายและข้อกำหนดอื่นๆ ด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นหน้าที่ของทีมงานพัฒนาระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม

3. ดำเนินการตามแผนงานที่กำหนดเพื่อการควบคุมและป้องกันลักษณะปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีนัยสำคัญด้วยการกำหนดวิธีการควบคุมและการปรับปรุงแก้ไข การฝึกอบรมและการเตรียมพร้อมต่อเหตุการณ์ฉุกเฉิน

4. ตรวจสอบผลการดำเนินงานและปรับปรุง ติดตามและตรวจสอบการดำเนินงานภายในองค์กรอย่างสม่ำเสมอเพื่อค้นหาและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ของการดำเนินงานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม

5. ผู้บริหารทบทวนประสิทธิผลการดำเนินงาน ทบทวนความเหมาะสมและผลการดำเนินงานของระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมตามระยะเวลาที่กำหนด เพื่อติดตามความก้าวหน้า แก้ไขปัญหาอุปสรรค และให้การสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาปรับปรุงระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง

4. การดำเนินโครงการศึกษาพัฒนาระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม

โครงการพัฒนา EMS สำหรับโรงงานอุตสาหกรรมในครั้งนี้ได้เข้าดำเนินการที่ สหกรณ์โคนมเชียงใหม่ จำกัด ตั้งอยู่เลขที่ 97 หมู่ที่ 1 ถนนเชียงใหม่-ลำปาง ตำบลไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2517 ด้วยทุนจดทะเบียน 320 ล้านบาท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประกอบกิจการรวบรวมและแปรรูปผลิตภัณฑ์นม มีกำลังการผลิตสูงสุดประมาณ 700 ตันต่อเดือน และมีกำลังการผลิตเฉลี่ยในปัจจุบัน 600 ตันต่อเดือน โดยมีวัตถุดิบหลักได้แก่ น้านมดิบจำนวน 650 ตันต่อเดือน และผลิตภัณฑ์ได้แก่ ผลิตภัณฑ์นมพาสเจอร์ไรส์จำนวน 280 ตันต่อเดือน ผลิตภัณฑ์นมยูเอชทีจำนวน 350 ตันต่อเดือน ทรัพยากรและพลังงานที่สำคัญสำหรับใช้ในการผลิตได้แก่ น้ำ ไฟฟ้า และน้ำมันเตา

การดำเนินการศึกษาได้นำข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ได้แก่ กรมโรงงานอุตสาหกรรม กรมควบคุมมลพิษ เป็นต้น และใช้ข้อมูลจากโครงการพัฒนาระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมสำหรับโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ลุ่มน้ำหลัก (ลุ่มน้ำปิง วัง ยม น่าน และพื้นที่ใกล้เคียง) ในปี 2556 มาทำการศึกษา โดยผู้ขอรับการประเมินได้นำเอาข้อมูลมาตรวจสอบและวิเคราะห์ด้วยตัวเอง โดยการดำเนินการศึกษาประกอบด้วย 6 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

1. การสำรวจข้อมูลการผลิตและการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมของโรงงานอุตสาหกรรมที่ทำการศึกษา

2. การทบทวนระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น/สำรวจลักษณะปัญหาและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของโรงงาน โดยโดยนำวิธี Input – Output Analysis มาใช้เพื่อการวิเคราะห์ลักษณะปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากแต่ละขั้นตอนการผลิตหรือกิจกรรมสนับสนุน

3. การประเมินและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาว่าลักษณะปัญหาสิ่งแวดล้อมใดที่มีความสำคัญสูง (Significant Aspects) ในแง่ของการก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและจำเป็นต้องได้รับการแก้ไข โดยเร่งด่วน พร้อมทั้งจัดระดับความสำคัญของปัญหาเหล่านั้น โดยวิธีการที่นำมาใช้ในการประเมินนัยสำคัญของลักษณะปัญหาสิ่งแวดล้อมของสหกรณ์โคนมเชียงใหม่ จำกัด ได้แก่ วิธีประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) ซึ่งจำแนกเกณฑ์การพิจารณาออกเป็น 2 ประเด็น คือ 1. ประเด็นการเกิดมลพิษหรือมลภาวะ (Pollution Criteria) และ 2. ประเด็นการใช้ทรัพยากร (Resources Usage Criteria) พร้อมจัดทำแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงงาน

4. การให้คำปรึกษาแนะนำแก่โรงงานเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติที่สอดคล้องกับข้อกำหนดของระบบฯ และการปฏิบัติตามแผนการจัดการสิ่งแวดล้อม

5. การติดตามผลการดำเนินงานตามแผนการจัดการสิ่งแวดล้อม ให้คำแนะนำพร้อมกับปรับปรุงแก้ไขตามแผนงานเพิ่มเติม และประเมินผลการดำเนินงานตามแผนฯ

6. ประเมินประสิทธิผลของการจัดทำระบบฯ และ**ตรวจประเมิน**ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมตามแนวทางของกรมโรงงานอุตสาหกรรม

ในส่วนของการตรวจประเมินระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักเกณฑ์ของกรมโรงงานอุตสาหกรรม เป็นการดำเนินกิจกรรมเพื่อประเมินประสิทธิภาพของการดำเนินการพัฒนาระบบของสหกรณ์โคนมเชียงใหม่ จำกัด หลังจากที่ผู้ขอรับการประเมินได้เข้าให้คำปรึกษาแนะนำการจัดการระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมแล้ว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจประเมินความสอดคล้องและประสิทธิผลของการดำเนินระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการปรับปรุงผลงานด้านสิ่งแวดล้อม ตามข้อกำหนดและหลักเกณฑ์การให้สัญลักษณ์การรับรองระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ขั้นที่ 1 ของกรมโรงงานอุตสาหกรรม และเพื่อพิจารณาให้สัญลักษณ์การรับรองระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ขั้นที่ 1 แก่โรงงานอุตสาหกรรมที่มีการดำเนินงานเป็นไปตามข้อกำหนด และหลักเกณฑ์ที่กรมโรงงานอุตสาหกรรมกำหนด รวมถึงเพื่อส่งเสริมและเป็นแนวทางให้โรงงานอุตสาหกรรมได้มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีเป็นระบบและพัฒนาไปในทิศทางเดียวกันพร้อมที่จะเข้าสู่การขอรับรองระบบตามมาตรฐานสากล

5. ผลการศึกษา

5.1 สรุปผลในด้านการลดมลพิษและการประหยัดค่าใช้จ่ายหลังจากที่โรงงานอุตสาหกรรมได้พัฒนาระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงงานแล้ว

จากการพัฒนาระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมตามแนวทางที่ผู้ขอรับการประเมินได้ร่วมพัฒนาและทำการศึกษา พบว่า โรงงานอุตสาหกรรมที่ทำการศึกษามีผลสำเร็จทั้งในด้านการลดมลพิษและการประหยัดค่าใช้จ่ายในระดับสูง ซึ่งสรุปผลสำเร็จของโรงงานอุตสาหกรรมที่ทำการศึกษาในด้านการลดมลพิษและการประหยัดค่าใช้จ่าย แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลสำเร็จในด้านการลดมลพิษและค่าใช้จ่ายที่ประหยัดได้จากการพัฒนาระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงงานอุตสาหกรรมที่ทำการศึกษา

ดัชนีชี้วัด/หน่วยวัด		ผลสำเร็จในการดำเนินงาน
การจัดการด้านมลพิษน้ำ		ผลการตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำทิ้งภายหลังการปรับปรุงผ่านเกณฑ์ตามมาตรฐานที่กฎหมายกำหนด
การจัดการด้านมลพิษอากาศ		ผลการตรวจวิเคราะห์คุณภาพอากาศที่ระบายออกจากปลายปล่องหม้อน้ำผ่านเกณฑ์ตามมาตรฐานที่กฎหมายกำหนด
การใช้ทรัพยากรน้ำ	ปริมาณที่ลดลง (ลบ.ม./ปี)	3,216
	ค่าใช้จ่ายที่ประหยัดได้ (บาท/ปี)	32,160
การใช้พลังงานไฟฟ้า	ปริมาณที่ลดลง (กิโลวัตต์-ชั่วโมง/ปี)	9,000
	ค่าใช้จ่ายที่ประหยัดได้ (บาท/ปี)	31,500
การใช้เชื้อเพลิง	ปริมาณที่ลดลง (ตัน/ปี)	15,272
	ค่าใช้จ่ายที่ประหยัดได้ (บาท/ปี)	320,717

การคัดแยกขยะภายในโรงงาน (การดำเนินการแก้ไข)	ทุกครั้งที่ทำการตรวจสอบ (100%) มีการคัดแยกขยะได้อย่างถูกต้องตามที่กำหนดไว้
การจัดเก็บสารเคมี (การดำเนินการแก้ไข)	ทุกครั้งที่ทำการตรวจสอบ (100%) มีการจัดเก็บสารเคมีได้อย่างถูกต้องและไม่พบการหกหรือไหลของสารเคมี
การตรวจวัดคุณภาพสภาวะแวดล้อมในการทำงาน (การดำเนินการแก้ไข)	ให้พนักงานสวมใส่อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคลขณะปฏิบัติงาน

5.2 สรุปผลในด้านการมีระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องและเป็นไปตามข้อกำหนดของการให้สัญลักษณ์การรับรองระบบฯ ของกรมโรงงานอุตสาหกรรม

โดยพิจารณาจากผลการประเมินความพร้อมในการขอสัญลักษณ์การรับรองระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมได้ ส่วนผลคะแนนความพร้อมในการขอสัญลักษณ์การรับรองระบบฯ ขั้นที่ 1 ของโรงงานที่ทำการศึกษา สามารถสรุปผลได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความพร้อมของโรงงานอุตสาหกรรมที่ทำการศึกษา ในการขอสัญลักษณ์การรับรองระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ขั้นที่ 1

ข้อที่	หลักเกณฑ์การให้สัญลักษณ์การรับรองระบบฯ ขั้นที่ 1	คะแนนความพร้อมของโรงงานอุตสาหกรรมที่ทำการศึกษา (%)
1.	ความมุ่งมั่นของผู้บริหารระดับสูง	76.67
2.	นโยบายสิ่งแวดล้อม	80.77
3.	การทบทวนระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น	91.51
6.	การกำหนดบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบ	86.67
6.	วัตถุประสงค์และเป้าหมายการจัดการสิ่งแวดล้อม	85.00
6.	แผนงานการจัดการสิ่งแวดล้อม	92.86
7.	การควบคุมการปฏิบัติงาน	83.33
8.	การฝึกอบรม การสร้างจิตสำนึกและความสามารถ	100.00
9.	การเตรียมการและตอบสนองต่อสถานการณ์ฉุกเฉิน	87.50
10.	การปรับปรุงแก้ไขลักษณะปัญหาสิ่งแวดล้อม	84.62
คิดเป็นร้อยละ		86.88

หมายเหตุ : คะแนนความพร้อมในการขอสัญลักษณ์การรับรองระบบสิ่งแวดล้อม ขั้นที่ 1 ต้องไม่น้อยกว่าร้อยละ 75

6. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 ปัญหา อุปสรรคในการพัฒนาระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงงานอุตสาหกรรมที่ทำการศึกษ

ในการดำเนินงานศึกษาเพื่อพัฒนาระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมแก่โรงงานอุตสาหกรรมที่ทำการศึกษาพบว่า มีปัญหาและอุปสรรคต่อการดำเนินการศึกษา สรุปได้ดังนี้

1. โรงงานอุตสาหกรรมที่เข้าทำการศึกษามีความพร้อมในการดำเนินงาน ซึ่งทำให้ไม่มีเวลาดำเนินงานพัฒนาระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ไม่สามารถดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมต่อได้
2. โรงงานอุตสาหกรรมที่ทำการศึกษายังไม่มีการวางแผนในการตรวจสอบและติดตามแผนงานด้านสิ่งแวดล้อมทำให้ขาดความต่อเนื่องและการดำเนินงานไม่บรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้
3. ข้อจำกัดด้านงบประมาณในการดำเนินงานตามแผนงานบางแผนงานซึ่งต้องใช้งบประมาณสูง
4. โรงงานอุตสาหกรรมที่ทำการศึกษายังไม่มีการดำเนินการตรวจวัดมลพิษเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามระยะตามที่กฎหมายกำหนด เนื่องจาก ยังขาดหน่วยงานตรวจวัดมลพิษ รวมถึงค่าใช้จ่ายในการตรวจวิเคราะห์บางรายการสูงมาก และมีประเด็นปัญหามลพิษในด้านใดบ้างที่โรงงานอุตสาหกรรมไม่สามารถปฏิบัติตามกฎหมาย จึงไม่เกิดแรงผลักดันหรือการกระตุ้นให้โรงงานอุตสาหกรรมเร่งดำเนินการปรับปรุงแก้ไขปัญหาลingkungan
5. ขาดการจัดการในเรื่องการบำรุงรักษาเชิงป้องกัน (Preventive Maintenance) เพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจส่งผลให้ต้องหยุดการผลิต และทำให้ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงาน

เพื่อให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมอย่างต่อเนื่อง ผู้ขอรับการประเมินจึงได้มีข้อเสนอแนะแนวทางที่จะเป็นประโยชน์ต่อการขยายผลการดำเนินการศึกษา ดังนี้

1. ควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในทุกภาคส่วนของสังคมและเป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะประโยชน์ที่โรงงานอุตสาหกรรมและประชาชนทั่วไปจะได้รับจากการดำเนินการพัฒนาระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม
2. ควรจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งเพื่อให้การสนับสนุนต่อการปรับปรุงแก้ไขปัญหาลingkunganของโรงงานอุตสาหกรรม
3. ควรให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการแก่ผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านการจัดทำระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมควบคู่กับความรู้เรื่อง การอนุรักษ์พลังงาน
4. ควรจัดให้มีการเข้าไปเยี่ยมชม/ดูงานในสถานประกอบการที่ได้รับการรับรอง หรือโรงงานตัวอย่าง
5. ควรมีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานปรับปรุงและพัฒนากระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงงานอุตสาหกรรมที่ได้รับสัญลักษณ์การรับรองระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม แล้วอย่างต่อเนื่อง
6. เพิ่มศักยภาพของศูนย์ปฏิบัติการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมของกรมโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อรองรับและสนับสนุนให้โรงงานอุตสาหกรรมทำการติดตามตรวจสอบมลพิษและคุณภาพสิ่งแวดล้อม
7. ควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้งสถานีรวบรวมและขนถ่ายกากอุตสาหกรรมทั้งที่เป็นอันตรายและไม่เป็นอันตรายขึ้นในพื้นที่ ซึ่งจะช่วยลดค่าใช้จ่ายของโรงงานผู้ก่อให้เกิดกากในด้านค่าขนส่งไปกำจัดหรือบำบัด
8. ควรจัดให้มีศูนย์ข้อมูลและการเรียนรู้เรื่องเทคนิคต่างๆ ที่โรงงานอุตสาหกรรมในแต่ละกลุ่มได้ทดลองใช้แล้วประสบความสำเร็จ